https://doi.org/10.37193/BSFF.2019.28.25

ŞCOALA MARAMUREȘEANĂ – ISTORIE ŞI CONTEMPORANEITATE

Delia-Mariana ARDELEAN*

Maramureş School – History and Contemporanity

Abstract: The Maramureş County has preserved itself and evolved through culture and civilization, thus ensuring its continuity through past, present and future. The material and spiritual creation represents the traditional heritage of the previous generations. This heritage has become the object of its knowledge and its harnessing to add new and modern creations to the future.

Tradition brings together habits, beliefs, knowledge, practices that are preserved and transmitted from generation to generation. It is the community's dowry; it is a proof of the way of life in different historical periods and becomes a significant part of reality. Tradition can be considered the inheritance of a community with both its successes and failures - all of which are offered as precious teaching to the future generations. It is an evidence of the community's existence, its natural conservation, and its direction for progress or regress.

Relating to tradition is now an issue of education. Tradition must be preserved, respected, exploited, and selectively transmitted to future generations.

Keywords: *education, community, change, tradition, reform, family, history, school, teachers, pupils, communication, culture*

1. Introducere

Tradiţionalismul desemnează orientarea social-politică şi culturală îndreptată spre cunoaşterea şi evaluarea moştenirii înaintaşilor. Ataşamentul faţă de tradiţie este nuanţat şi se manifestă prin respect exagerat, inflexibil, nediferenţiat, dar şi prin respect valoric, critic, selectiv. Identitatea unei comunităţi având ca reper tradiţia, devine condiţia raportării acesteia la alte comunităţi, fapt ce mijloceşte comunicarea interindividuală şi intercomunitară.

Prin sistemul educaţional al comunităţii (formal, nonformal şi informal) se transmite selectiv şi după criterii valorice, creaţia materială şi spirituală a înaintaşilor. Mândria de a aparţine unei comunităţi sub egida tradiţiei este un element de sprijin al siguranţei de sine. Respectul propriei identităţi trebuie să mijlocească respectul identităţii altuia, fundamentul comunicării interumane. Respectul pentru sine (demnitatea) şi respectul

* Conf. univ. dr., Universitatea de Vest „Vasile Goldiș" Arad, Facultatea de Științe Socio-Umane și Educație Fizică și Sport, Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională Maramureș, Str. 8 Martie, Nr. 7, 430406, Baia Mare (deliamarianaardelean@yahoo.com).

BDD-A31239 © 2019 Editura Universității de Nord din Baia Mare
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:36:59 UTC)

pentru altul (altruismul şi generozitatea) favorizează înţelegerea, colaborarea şi toleranţa. Atitudinile extreme de absolutizare a trecutului şi de închistare în tradiţie refuzând noul, ca şi cele de ignorare sau de dispreţuire exprimate în politici sociale sunt potrivnice progresului. Cunoaşterea tradiţiei şi evaluarea ei trebuie să fie unul dintre obiectivele politicii educaţionale.

Educaţia şi învăţământul constituie componenta esenţială a istoriei culturii şi civilizaţiei. Sistemul educaţional al oricărei comunităţi este marcat prin tradiţie, iar reformele dintr-un domeniu marcat prin tradiţie, cum este învăţământul şi educaţia, se realizează greu şi din cauza rezistenței tradiţionale.

Există o bogată şi valoroasă tradiţie românească în domeniul educaţiei şi învăţământului. Aceasta se manifestă ca o constantă care se raportează la iniţiativele moderne, înnoitoare. Prezentăm, succint, în cele ce urmează, câteva coordonate ale tradiţiei maramureşene, în domeniul educaţiei şi învăţământului.

2. Istorie şi tradiţie românească în domeniul educaţiei şi învăţământului maramureșean

În Maramureş, încă din secolul al XIV-lea, avem date care atestă existenţa unor centre de cultură pe lângă unele mănăstiri. Cel mai important centru a fost mănăstirea Peri care, în anul 1391, devine stavropighie, iar egumenul ei primeşte prerogative episcopale. Aici a existat, cu siguranţă, şi o şcoală în cadrul căreia se pregăteau oamenii cu ştiinţă de carte pentru cult, după obiceiul timpului.

Pe teritoriul judeţului nostru au mai existat asemenea centre la: Ieud, Bogdan Vodă, Lăschia, Mara, Bârsana, Budeşti, Giuleşti, Moisei, Călineşti, Rona de Jos, Şomcuta Mare care, de asemenea, îşi pregăteau oamenii în cadrul unor şcoli proprii.

Deosebit de interesant este faptul că la Sighetu Marmaţiei a funcţionat o şcoală calvină în limba română, în secolele XVI-XVII, în vederea atragerii românilor la această confesiune.

Mulţi tineri români au frecventat şi Colegiul Reformat din Baia Mare (Schola Rivulina 1547-1755) şi gimnaziul de aici. Până în 1848, aceştia erau majoritari. De fapt, fiii de români au primit dreptul să frecventeze cursurile şcolilor fără a fi opriţi de nobilime (1624).

Principele Mihail Apafi I dispune să se înfiinţeze şcoli în Maramureş şi Chioar (1669), în care să se înveţe scrisul şi cititul în limba română.

La sfârşitul secolului al XVII-lea şi în secolul al XVIII-lea cea mai importantă şcoală funcţiona la Moisei. În secolul al XVIII-lea apar şcoli săteşti naţionale, iar vechile şcoli mănăstireşti sunt în declin. Din însemnările existente găsim şcoli la: Nănăşti – 1700, Bogdan Vodă - 1715 şi 1724, Dragomireşti – 1736, Borşa – 1746, Preluca – 1759, Hărniceşti – 1763, Băseşti – 1760, Poienile Izei – 1765, Cavnic – 1766, Botiza – 1767.

BDD-A31239 © 2019 Editura Universității de Nord din Baia Mare
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:36:59 UTC)

Din Conscripţia învăţătorilor din plasa Baia Mare de la 1770, cunoaştem existenţa următoarelor şcoli: Şindreşti din 1764, Cetăţele din 1659, Şişeşti din 1659, Unguraş din 1769, Dumbrăviţa din 1760, Firiza din 1760, Satu Nou de Sus din 1764, Groşi din 1758, Chechiş, Ocoliş şi Satu Nou de Jos din 1769, Recea din 1764, Ilba, Cicârlău şi Bârgău din 1769, Tăuţii de Jos din 1763. În 1770 mai funcţionau şcoli la Ardusat, Arieş, Sârbi, Buzeşti, Ţicău, Tămaia. În zona Lăpuşul Românesc funcţiona o şcoală la 1735, la Rohia din 1760, iar la Copalnic Mănăştur o şcoală mănăstirească. În zona Sighet funcţionau şcoli pe lângă mănăstirile: Moisei, Budeşti, Ieud, Bârsana şi Mara.

Recensământul din 1787 menţionează 49 de şcoli şi 4395 elevi în zona Sighet-Vişeu. În Şomcuta Mare a luat fiinţă o şcoală împărătească la 1784. Tot în secolul al XVIII-lea au mai funcţionat gimnazii la Sighetu Marmaţiei şi Baia Mare, frecventate în majoritate de copii români.

Pe baza programei "Ratio educationis..." din 1777, la 1778 s-au construit şcoli la Mara, Ocna Şugatag, Strâmtura, Vad şi Vişeu de Sus, iar pe baza edictului de toleranţă "Norma regia" apar alte şcoli la Moisei şi Ieud-1781, Şomcuta şi Ardusat-1784, Coruia-1785, Borşa: 1784-1790, Sârbi -1792, Vima Mică-1789, Vima Mare-1790 şi altele la Băiţa de sub Codru şi Ungureni.

În secolul al XIX-lea sunt atestate alte şcoli la Buzeşti în 1804, Ciocotiş - 1815, Sălişte -1818, Săsar -1818, Sighetu Marmaţiei -1820.

În anul 1822 sunt enumerate şcoli sistematice la: Rona de Sus, Sighetu Marmaţiei, Baia Sprie, Baia Mare, iar în 1829 la Rona de Sus, Coştiui, Sat Şugatag, Sighetu Marmaţiei, Ruscova, Baia-Sprie, Chiuzbaia, Baia Mare, Ferneziu, Mocira, Recea, Tăuţii de Jos, Tăuţii Măgherăuş şi Satu Nou de Jos.

În 1826 şi 1833 este semnalată şcoala Copalnic, în 1831 la Ciocotiş şi Borcut, în 1835 la Lucăceşti şi Ciolt, în 1839 la Cicârlău.

La Sighetu Marmaţiei s-au pus bazele Academiei de Drept, care s-a reorganizat în 1869, iar Colegiul Reformat s-a transformat în liceu.

În 1841 este atestată existenţa şcolilor româneşti aproape în toate localităţile din Maramureş. Din datele sematismului reţinem că în localităţile Săcel, Sălişte, Borşa şi Tăuţii Măgherăuş erau câte doi învăţători. După Revoluţia de la 1848, numărul şcolilor se menţine şi pe parcursul anilor şi, de asemenea, cunoaşte o creştere. Apar noi unităţi de învăţământ: Grădiniţa de copii din Sighetu Marmaţiei (1845, în limba maghiară); la Târgu Lăpuş se pun bazele unui gimnaziu cu limba de predare română (1858), iar fruntaşii români fac demersuri pentru înfiinţarea unor gimnazii la Baia Mare sau la Seini şi chiar a unei preparandii. La 13 decembrie 1860 a luat fiinţă "Asociaţiunea pentru cultura poporului român şi a limbii române din Maramureş" care, la 20 ianuarie 1862, a înfiinţat o şcoală preparandială şi un internat în Sighetu Marmaţiei. Această instituţie a fost desfiinţată (1868)

BDD-A31239 © 2019 Editura Universităţii de Nord din Baia Mare
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:36:59 UTC)

de statul dualist, după ce a dat şcolilor maramureşene peste 100 de învăţători. Este de remarcat faptul că în anul 1867, Sematismul Greco-Catolic de Muncaciu înscrie în cuprinsul său, un număr de 7319 elevi români pentru zona Sighet-Vişeu.

Începând cu anul 1868 statul austro-ungar organizează şcoli de stat cu limba de predare maghiară şi în satele româneşti, care urmează să devină instrument de propagandă în vederea deznaţionalizării etniilor nemaghiare. În atingerea cât mai urgentă a acestui scop, în 1879 s-a introdus ca obiect de studiu limba maghiară în toate şcolile româneşti confesionale. Situaţia materială precară a majorităţii românilor a făcut ca numărul copiilor ce frecventau şcoala să fie redus. Astfel, în 1890 avem 76,62% analfabeţi în rândul bărbaţilor şi 85,85% analfabeţi din numărul femeilor.

Tabloul şcolilor maramureşene rămâne staţionar şi chiar deficitar în perioada primei mari conflagraţii mondiale. Începând cu anul şcolar 1919-1920, au luat fiinţă în aproape toate satele româneşti, grădiniţe şi şcoli cu limba de predare română. Astfel, pe cuprinsul judeţului nostru au existat, în acel an şcolar, 203 şcoli primare de stat şi confesionale, cu un număr de 246 învăţători şi 13 educatoare.

După terminarea războiului se construiesc şcoli. Între 1922-1928 s-au înfiinţat 30 de şcoli cu 45 de săli. În 1928 existau în judeţ 215 şcoli cu 437 cadre didactice. Criza economică din 1929-1936 are repercusiuni negative şi asupra învăţământului. În anul şcolar 1937/1938 în învăţământul preşcolar funcţionau 39 de educatori în 32 unităţi cu 1548 copii, iar în învăţământul general erau 241 unităţi cu 27000 elevi.

Înainte de Marea Unire din 1918 nu avem învăţământ secundar românesc. După Unire, în 1919 au luat fiinţă Liceul "Gheorghe Şincai" la Baia Mare şi Liceul "Dragoş Vodă" din Sighetu Marmaţiei. Şi-au reluat activitatea gimnaziul din Târgu Lăpuş, noul gimnaziu din Şomcuta, Gimnaziul de Fete din Sighetu Marmaţiei, transformat apoi în liceu. Tot aici a luat fiinţă un liceu industrial, iar Gimnaziul de Fete din Baia Mare s-a transformat în 1940 în liceu. La Sighetu Marmaţiei mai funcţionau Gimnaziul Romano-Catolic şi Şcoala Normală. Numărul elevilor la cursul secundar era redus. Cifrele vremurilor datează un număr de 1375 elevi.

În anul şcolar 1938/1939 învăţământul secundar din judeţul nostru era deservit de 148 cadre didactice şi a dat un număr de 128 absolvenţi.

După aplicarea reformei învăţământului în 3 august 1948, numărul unităţilor de învăţământ a crescut, în dauna calităţii.

Dăm mai jos cifrele comparative:

Forma de învăţământ	**Anul şcolar**			
	1937/1938	**1948/1949**	**1960/1961**	**1970/1971**
Învăţământ preşcolar:	32	71	143	233

BDD-A31239 © 2019 Editura Universităţii de Nord din Baia Mare
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:36:59 UTC)

- unităţi	39	86	437	448
- cadre didactice	1584	4397	6996	11531
- copii				
Şcoli generale:				
- unităţi	238	298	395	324
- cadre didactice	565	778	2189	3643
- elevi	26665	33189	58263	76152
- absolvenţi	303	1204	4184	4811
Liceu:				
- unităţi	3	5	10	11
- cadre didactice	148	58	201	317
- elevi	341	720	4078	7230
- absolvenţi	128	148	4230	2519

Cifrele de mai sus, arată, creşterea numărului de elevi înscrişi şi care au frecventat şcoala şi a numărului de cadre didactice antrenate în educarea şi instruirea populației școlare din judeţul Maramureş, pentru anii indicaţi.

Programul Reformei Învăţământului, demarat după Revoluţia din Decembrie 1989, a produs mutaţii remarcabile. Învăţământul obligatoriu maramureşean, ca de altfel întregul învăţământ românesc de astăzi este o veritabilă ”industrie” a cunoaşterii şi a formării generaţiilor viitoare. Nici un alt sector social nu include o populaţie sau un număr de instituţii comparabile cu cele din învăţământul obligatoriu. Dacă avem în vedere responsabilitatea socială asociată, imaginea obţinută este una care solicită o atenţie cu totul aparte în ceea ce privește politicile educaţionale elaborate şi aplicate azi şi impactul viitor al acestora.

Schimbările în învăţământul maramureşean pot fi structurate în schimbări la nivelul rețelei școlare și la nivelul resursei umane și materiale. Dacă avem în vedere schimbările la nivelul rețelei şcolare, observăm, mai ales, ân ultima perioadă, cum numărul instituţiilor şcolare se modifică ca urmare a măsurilor de politică educaţională. Reorganizarea rețelei școlare are la bază trecerea grădiniţelor în subordinea şcolilor cu clase I-VIII, pentru zonele rurale, comasarea şcolilor cu număr mic de elevi şi dezvoltarea centrelor de greutate a zonei, promovarea politicilor de eliminare a segregărilor, de includere a tuturor copiilor în sistemul de învăţământ de masă, pregătirea trecerii la descentralizarea sistemului de învăţământ.

Fenomenul de restructurare a rețelei şcolare la nivelul județului Maramureș, la începutul anului şcolar 2005-2006, face ca aceasta să numere 279 de unităţi de învăţământ preuniversitar. Azi, rețeaua școlară din județul Maramureș cuprinde un număr de 169 de unități de învățământ preuniversitar de stat și 22 de unități de învățământ preuniversitar privat.

BDD-A31239 © 2019 Editura Universității de Nord din Baia Mare
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:36:59 UTC)

3. Colaborarea şcolii cu comunitatea

În condiţiile descentralizării şi autonomiei instituţionale reglementate prin Legea Educaţiei şi Legea Finanţelor Publice Locale, şcoala beneficiază de sprijinul autorităţilor locale în baza unui proiect de dezvoltare a unităţii de învăţământ. Astfel, primăriile gestionează alocaţiile bugetare pentru finanţarea cheltuielilor materiale şi servicii, reparaţii curente şi capitale, pentru asigurarea condiţiilor de instruire şi educaţie a elevilor.

La nivelul politicilor educaţionale parteneriatul dintre şcoală şi comunitate reprezintă un element important al descentralizării autonomiei unităţilor de învăţământ. Dacă în anii 1990 asistam la un grad de rezistenţă la schimbare a cadrelor didactice şi a directorilor, datorat lipsei unei formări manageriale şi a unei experienţe în acest domeniu, fapt care bloca iniţiativele de parteneriat, astăzi, asistăm, la o spectaculoasă schimbare de poziţie a primăriilor faţă de şcolile din comunitate. Acest lucru se datorează politicii educaţionale care a avut la bază deschiderea către comunitatea locală prin crearea unor structuri comune la nivelul şcolii şi al comunităţii, în ideea unei mai bune gestionări a problematicii şcolii.

În prezent, toate şcolile din județul nostru se bucură de o colaborare excelentă cu primăriile.

Dezvoltarea de atitudini şi comportamente morale reprezintă principalul aspect al colaborării şcolii cu Biserica. Aceasta s-a realizat prin formarea conduitei morale a elevilor şi a comportamentului civic, prevenirea şi combaterea infracţionalităţii, motivarea elevilor pentru participarea la şcolarizare şi obţinerea de rezultate bune la învăţătură, realizarea educaţiei morale şi religioase prin intermediul orelor de religie în şcoală, sprijin material pentru elevii proveniţi din familiile nevoiaşe.

Relaţia şcolii cu familia se situează la nivelul domeniilor tradiţionale de colaborare. Domenii precum stabilirea curriculum-ului la decizia şcolii, alegerea disciplinelor opţionale şi a manualelor alternative, gestionarea resurselor financiare ale şcolii sunt azi, obiect real al colaborării şcoală-familie. Cadrele didactice percep familia ca partener real în luarea deciziilor de acest gen şi, în consecinţă, informează părinţii cu privire la atribuţiile şi drepturile pe care le pot exercita. Relaţia şcoală-reprezentanţi ai administraţiei locale a avut în vedere deschiderea şcolii către comunitatea locală, astfel încât actorii şi instituţiile implicate, reprezentanţi ai inspectoratului şcolar, ai autorităţilor locale, manageri şcolari, agenţi economici şi alte organizaţii locale sau zonale, să gestioneze consolidarea poziţiei şcolii şi a dascălului, în folosul dezvoltării fiecărei comunităţi.

Concluzii

Şcoala românească, în general, şcoala maramureşeană, în special, trăieşte experienţa unor transformări de anvergură. Când vorbim de şcoală aducem în discuţie valoarea cunoştinţelor, aptitudinilor şi deprinderilor,

BDD-A31239 © 2019 Editura Universității de Nord din Baia Mare
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:36:59 UTC)

educaţia generală primară de bună calitate pentru toţi, urmată de educaţia şi formarea profesională iniţială, menită a-i înzestra pe tineri cu noile deprinderi de bază cerute de o economie clădită pe cunoaştere. În plus, şcoala, prin educaţia primară ne demonstrează tuturor că cei mai mulți tineri care ies de pe porţile ei au învăţat să înveţe şi au o atitudine pozitivă faţă de învăţare, că cei mai mulți dascăli au făcut din profesia lor o adevărată vocaţie; că părinţii şi elevii, în majoritatea lor, sunt mulţumiţi, că reprezentanții comunităţilor sunt interesați de şcoală.

Aceasta este adevărata față a școlii maramureșene!

Bibliografie

Ardelean, D., (2010), Teză de doctorat, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Bîrzea, C., (1995), *Arta şi ştiinţa educaţiei*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti

Huberman, A., M., (1978), *Cum se produc schimbările în educaţie: contribuţie la studiul inovaţiei*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti

Joiţa, E., (1999), *Pedagogia – ştiinţa integrativă a educaţiei*, Editura Polirom, Iaşi

Mintzberg, H., (1990), *Le management. Les Editions D'Organisations,* Paris,

Mintzberg, H. (1982), *Structura şi dinamica organizaţiilor*, Paris

Miroiu, A., et. al. (1998), *Învăţământul românesc azi. Studiu de diagnoză*, Editura Polirom, Iaşi

Păun, E., (1999), *Şcoala – abordare sociopedagogică*, Editura Polirom, Iaşi

Văideanu, G., (1998), *Educaţia la frontiera dintre milenii*, Editura Politică, Bucureşti

Zamfir, C., et al., (1994), *Formarea managerială în România: nevoi şi capacităţi*, Editua Alternative, Bucureşti

Zlate, M., (2004), *Leadership şi management*, Editura Polirom, Iaşi

Zlate, M., (2007), *Tratat de psihologie organizaţional-managerială*, Edituara Polirom, Iaşi

BDD-A31239 © 2019 Editura Universității de Nord din Baia Mare
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:36:59 UTC)